

VEJLEDNING TIL SEKSUALUNDERVISNING I SILKEBORG KOMMUNE

4.-6. KLASSE

| KOLOFON |

UDGIVET AF:

Sundhedsplejen og Skoleafdelingen
i Silkeborg Kommune marts 2015

Revideret november 2016. Revideringen
er gennemført med støtte fra Sundhedsstyrelsen.

INDHOLD:

Lone Smidt, National projektleder, Sex & Samfund,
Hans-Jørn Riis, skolekonsulent, Silkeborg Kommune og Lone Dam
Pedersen, sundhedsplejerske, Sundhedsplejen Silkeborg Kommune

REDAKTION:

Hans Jørn-Riis, projektleder, Skoleafdelingen
Lone Dam Pedersen, projektleder, Sundhedsplejen
Lone Smidt, Sex og Samfund Arbejdsgruppe bestående
af sundhedsplejersker og lærere fra projektet
Gitte Strøm, gruppeleder, Sundhedsplejen
Dorte Troelsen, sundhedsplejerske, Sundhedsplejen
Jens Ryge, lærer, Bryrup skole
Kristine Plambeck, lærer, Kornmod Realskole

REVIDERING/OPDATERING NOV. 2016:

Lone Smidt, Sex og Samfund
Ulla Lenler-Petersen, gruppeleder, Sundhedsplejen
Berit Damholm, lærer, Bryrup skole
Hans-Jørn Riis, skolekonsulent, Skoleafdelingen

GRAFIK OG LAYOUT:

Silkeborg Kommune

ILLUSTRATIONER:

Sidsel Brix

| INDHOLD |

04 RETTIGHEDER

06 PERSONLIGE GRÆNSER

08 VENSKABER

10 NORMER OG IDEALER

12 PUBERTET

14 SEKSUALITET

FÆRDIGHEDS- OG VIDENSOMRÅDE: RETTIGHEDER

FÆRDIGHEDSMÅL:

Eleven kan diskutere handlemuligheder, hvis et barns ret til beskyttelse krænkes

VIDENSMÅL:

Eleven har viden om børns ret til beskyttelse mod fysisk, psykisk og digitalt overgreb

TVÆRFAGLIGE MULIGHEDER:

dansk, idræt

FORSLAG TIL LÆRINGSMÅL

- Eleverne kan redegøre for retten til bestemme over egen krop online og offline.
- Eleverne kan redegøre for børns ret til beskyttelse med henvisning til Børnekonventionen.
- Eleverne kan vurdere handlemuligheder i forhold til dilemmaer om retten til at bestemme over egen krop -
- Eleverne kan udvikle initiativer der kan øge børn og unges muligheder for at få opfyldt deres ret til beskyttelse mod fysisk, psykisk og digitalt overgreb.
- Eleverne kan samtale om forebyggelse og håndtering af grooming og overgreb på nettet.
- Eleverne kan samtale om seksuelle overgreb på børn
- Eleverne ved hvad man kan gøre hvis man selv eller nogen man kender udsættes for seksuelle overgreb.

FORSLAG TIL AKTIVITETER

- Samtale om hvad vold er, om forskellige former for vold og hvad loven og Børnekonventionen siger i forhold til børns beskyttelse mod vold og overgreb. (Artikel 19 i Børnekonventionen)
- Se og tal om børnerådets film om "Vold og overgreb".
- Samtale om retten til kroppen og hvad det vil sige at have ret til at bestemme over egen krop.
- Arbejde med håndtering af cases og dilemmaer, der handler om overgreb og retten til kroppen både online og offline
- Undersøg hvad begrebet grooming betyder og tal om, hvordan man kan forhindre, at børn bliver udsat for grooming, og hvad man kan gøre, hvis man har mistanke om, at man selv eller nogen man kender er udsat for grooming.
- Arbejd med materialet om sikker adfærd på nettet på www.sikkerchat.dk
- Producer digitale produktioner om retten til kroppen med brug af forskellige digitale værktøjer på skoletube
- Udarbejd en oplysningskampagne på skolen og/eller i lokalmiljøet om børns ret til beskyttelse mod overgreb online/offline.
- Deltag i markeringen af Børnerettighedsdagen i november.

FORSLAG TIL MATERIALER OG HENVISNINGER

- *Rettigheder online/offline*, Uge Sex temaforløb 2017, på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund
- *Sociale medier*, Uge Sex temaforløb 2016, på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund
- *Grænser*, Uge Sex temaforløb 2014, på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund
- www.migogminkrop.dk, undervisningsmateriale, som indeholder film, tekster og digitale elementer til undervisning om sociale medier, grænser og rettigheder, Sex & Samfund
- *Stærke Sammen*, undervisningsforløb om fremme af resiliens, stærke fællesskaber samt børns beskyttelse mod vold og overgreb, Red Barnet i samarbejde med Sex & Samfund (2016) www.redbarnet.dk/skole
- Find undervisningsmaterialer om børns rettigheder i relation til vold og overgreb på Red Barnet skolesite www.redbarnet.dk/skole
- *Om vold*, Danner Stiftelsen, et undervisningsmateriale "Om vold" til børn i 5.-6. klasse, der sætter fokus på alle former for vold. <http://www.danner.dk/danish-hjaelp-og-radgivning/viden-om-vold/danish-materialer/undervisningsmateriale/>
- www.sikkerchat.dk, undervisningsmateriale om adfærd på nettet og sociale medier, Det Kriminalpræventive Råd og Red Barnet
- *Børnerettighedsdagen*, find undervisningsmaterialer og tilmeld jer til Red Barnets Børnerettighedsdag på www.redbarnet.dk/skole

FIKTION

- *Så er jeg manden*, novelle af Dorthe de Neergaard. Fra *To ting man aldrig kan vide*, Høst og søn 2008.

SAGPROSA

www.boerneportalen.dk/vold-og-overgreb.aspx. Læs om vold og overgreb og barnets rettigheder på Børneportalen.

FILM OG TV

- *Seksuelle overgreb – hvad er det?*, Film, Sex & Samfund i samarbejde med Red Barnet, www.migogminkrop.dk
- *Vold - hvordan håndterer vi det?*, Film, Sex & Samfund i samarbejde med Red Barnet, www.migogminkrop.dk
- *Beskyt dig selv på nettet*. Temaside med filmklip og undervisningsaktiviteter til mellemtrinnet

på DR Skole, <http://www.dr.dk/skole/sek-sualundervisning/beskyt-dig-selv-paa-nettet>

- Film om grænser, rettigheder og overgreb på www.redbarnet.dk/skole
- *Farlige film*, temapakke fra Filmcentralen med film om angst, vold og mobning med tilhørende undervisningsmateriale. www.filmcentralen.dk
- *FN's Børnekonvention*, tema om børnerettighederne på www.dr.dk/skole
- *Min krop er min*, af Rene Hansen (1992), Ole John Film, dokumentarfilm til brug i undervisningen om at mærke egne grænser og sige fra. Se mere om filmen og find undervisningsmateriale på www.filmcentralen.dk

ANDRE LINKS

- Børnerådet: Børneportalen. Tema om vold og overgreb. <http://www.boerneportalen.dk>

FORSLAG TIL SAMARBEJDE MED SUNDHEDSPLEJERSKEN

Sundhedsplejersken tilbyder sundhedspædagogisk aktivitet i samarbejde med SSP i 6. klasse

Se "[Skolesundhedsplejen 6 – 16 år](#)"

FÆRDIGHEDS- OG VIDENSOMRÅDE: PERSONLIGE GRÆNSER

FÆRDIGHEDSMÅL:

Eleven kan respektere egne og andres personlige grænser

VIDENSMÅL:

Eleven har viden om mobning og trivsel

TVÆRFAGLIGE MULIGHEDER:

dansk, idræt

FORSLAG TIL LÆRINGSMÅL

- Eleverne kan forklare, hvordan man kan mærke egne grænser.
- Eleverne kan give eksempler på, hvordan man kan aflæse andres grænser.
- Eleverne har viden om forebyggelse og håndtering af mobning.
- Eleverne kan samtale om sprog, grænser og respekt.
- Eleverne kan vurdere handlemuligheder i forhold til mobning og overskridelse af grænser i skolen og på nettet.
- Eleverne kan udvikle initiativer der fremmer det gode fællesskab og respekt for grænser på skolen.

FORSLAG TIL AKTIVITETER

- Fysiske øvelser om at mærke grænser og aflæse grænser
- Samtale om grænser og hvordan grænser er forskellige
- Samtale om sprog og grænser for sprog online og offline
- Diskutere fordele og ulemper ved kommunikation på internet og sms.
- Se og tal om Børnerådets film "Mobning".
- Lave en undersøgelse om unges oplevelser med digital mobning på skolen.
- Diskuter og vurder handlemuligheder i relation til cases om mobning og fysiske grænseoverskridelser.
- Formulere klassens egne spilleregler for brug af chat, sms etc.
- Udvikle en kampagne om hvordan man kan forebygge mobning og grænseoverskridelser – digitalt og offline
- Skrive fiktive fortællinger, hvor børn og unges oplevelser med brug af internet, sociale medier og mobiltelefoner indgår. Kan eksempelvis gøres via blogs, klassens hjemmeside eller "movellas".
- Undersøge hvilke forskellige steder børn og unge kan henvende sig, hvis de har brug for støtte og rådgivning omkring oplevelser og håndtering af grænseoverskridelse offline og online.

FORSLAG TIL MATERIALER OG HENVISNINGER

Undervisningsmateriale

- Rettigheder online/offline, Uge Sex temaforløb 2017, Findes på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund.
- *Sociale medier*, Uge Sex temaforløb 2016, Findes på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund.
- *Grænser*, Uge Sex temaforløb 2014, Findes på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund.
- *Sprog*, Undervisningsmateriale til dansk, historie, billedkunst og sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab, Destination trivsel (2017) Findes på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund
- *Sociale medier*, Undervisningsmateriale til dansk, billedkunst og sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab, Destination Trivsel (2016). Findes på www.underviserportal.dk
- www.migogminkrop.dk, undervisningsmateriale, som indeholder film, tekster og digitale elementer til undervisning om grænser, Sex & Samfund.
- *Mobningens ABC*, undervisningsmateriale, findes på www.redbarnet.dk/skole, Red Barnet
- *Stærke Sammen*, undervisningsforløb om fremme af resiliens, stærke fællesskaber samt børns beskyttelse mod vold og overgreb, Red Barnet i samarbejde med Sex & Samfund (2016) www.redbarnet.dk/skole
- *Sammen mod mobning, dilemmaspil, Dansk Center for Undervisningsmiljø, 2008*. Seks små film stiller skarpt på situationer og dilemmaer, som de fleste skoleelever kender. Formålet med spillet er først og fremmest at give læreren og klassen en ramme til at tale om, hvordan man undgår mobning og i stedet fremmer klassens trivsel. Se dilemmaspillet online og hent lærervejledning gratis som pdf-fil på www.dcum.dk
- *Er du med mod mobning - 42 veje til bedre trivsel*, udgivet af Dansk center for Undervisningsmiljø.
- (www.dcum.dk). Findes på www.sammenmodmobning.dk.
- *Ultra Galla – D’ Nice at være Nice*, tema til indskoling og mellemtrin på DR Skole om at være en god kammerat og hvordan man skaber et godt fællesskab. Temaet indeholder film, spil og elevopgaver med tilhørende lærervejledning. <http://www.dr.dk/skole/klassens-tid>
- *Pigen som holdt op med at lyve*, kortfilm af Andrea Friberg 2004, Læs om filmen og find undervisningsmateriale på, www.filmcentralen.dk.
- *Dem derovre og de andre*, kortfilm af Ziska Szemes, 2004 (VHS). Findes på Filmstriben www.filmcentralen.dk. Find undervisningsmateriale til filmen "Dem derovre og de andre" hos DFI på www.dfi.dk (Findes på CFU)
- *Min krop er min*, af Rene Hansen (1992), Ole John Film, dokumentarfilm til brug i undervisningen om at mærke egne grænser og sige fra. Se mere om filmen og find undervisningsmateriale på www.filmcentralen.dk
- Farlige film, temapakke fra Filmcentralen med film om angst, vold og mobning med tilhørende undervisningsmateriale. www.filmcentralen.dk

FILM OG TV

- *Online*, Sex og Samfund (2015) Undervisningsfilm om at være på nettet og sociale medier på www.kroppelop.dk
- *Grænser undervisningsfilm om grænser* på www.migogminkrop.dk, Sex & Samfund
- *Mobning og Dit liv online*, film på www.Borneportalen.dk, Børnerådet
- *Beskyt dig selv på nettet*, temaside på Dr Skole, <http://www.dr.dk/skole/seksualundervisning/beskyt-dig-selv-paa-nettet>

FÆRDIGHEDS- OG VIDENSOMRÅDE: VENSKABER

FÆRDIGHEDSMÅL:

Eleven kan vurdere betydningen af gode venskaber

VIDENSMÅL:

Eleven har viden om relationers betydning for sundhed og trivsel

TVÆRFAGLIGE MULIGHEDER:

Dansk, billedkunst

FORSLAG TIL LÆRINGSMÅL

- Eleverne kan samtale om betydningen af gode venskaber og et godt fællesskab i klassen
- Eleverne kan vurdere handlemuligheder i forhold til dilemmaer i forskellige typer af relationer
- Eleverne kan samtale om forskellige og ligheder mellem online og offline relationer
- Eleverne kan omsætte viden om venskabers og fællesskabers betydning for trivsel i en digital præsentation
- Eleverne kan samtale om relationers betydning for sundhed og trivsel
- Eleverne kan udvikle initiativer der fremmer venskaber og gode relationer på skolen

FORSLAG TIL AKTIVITETER

- Vurderingsøvelser, prioriteringsøvelser og dilemmaøvelser om venskaber, fællesskaber, kærester og relationer online og offline.
- Samtale om hvordan et positivt og anerkendende sprog i klassen kan understøtte gode kammeratskaber.
- Diskuter og vurder handlemuligheder i dilemmaer omkring venskaber og relationer online og offline med udgangspunkt i autentiske cases fra Privatsnak.dk og Børnetelefonen.dk
- Arbejd med undervisningsforløbet om ensomhed fra Destination Trivsel, på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund.
- Læs og analyser skønlitteratur om venskaber - og de udfordringer, dilemmaer og muligheder, der kan være forbundet med venskaber.
- Diskuter relationers betydning for sundhed og trivsel og opstil ideer til, hvordan man selv kan påvirke sin egen og andres trivsel i de fællesskaber, man er en del af.
- Se klippene "Kroppen kan blive syg af ord" og "Vis respekt" i klipsamlingen "kroppe er forskellige" på DR Skoles temaside "Min krop" - og arbejd med de tilhørende opgaver på siden.
- Lav en kampagne om betydningen af venskaber og gode relationer på skolen

FORSLAG TIL MATERIALER OG HENVISNINGER

Undervisningsmateriale

- *Sociale medier*, Uge Sex temaforløb (2016), Sex & Samfund. Findes på www.underviserportal.dk
- *Venskab og forelskelse*, Uge Sex grundforløb med øvelser og aktiviteter til undervisning om venskaber, forelskelse og relationer (2016), Sex & Samfund. Findes på www.underviserportal.dk
- *Ensomhed*, undervisningsforløb om ensomhed til dansk, billedkunst og sundheds- og seksualundervisning fra Destination Trivsel (2016). Findes på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund
- *Sprog*, undervisningsforløb fra Destination Trivsel til dansk og sundheds- og seksualundervisning, Sex & Samfund (2017), Findes på www.underviserportal.dk
- *Sociale medier*, undervisningsforløb fra Destination Trivsel til dansk og sundheds- og seksualundervisning, Sex & Samfund (2016), Findes på www.underviserportal.dk
- www.migogminkrop.dk, undervisningsmateriale, som indeholder film, tekster og digitale elementer til undervisning om sociale medier, venskaber og følelser, Sex & Samfund
- Find undervisningsmateriale til filmen "Dem derovre og de andre" hos DFI i temapakken "Teenageliv". på www.dfi.dk.
- *Barnerøv*, kortfilm af Camilla Ramonn, 2010. Filmen handler om Felix, der fylder 11 år i morgen. Han er med i en drengebande, og når man fylder 11 år, siger de store drenge, at man skal ned til Sisse på legepladsen. For Sisse, som er 14 år, giver sex for en burger. Det kræver bare at man har pengene til det, og at man ved, hvad sex går ud på. Findes på www.filmcentralen.dk
- *Forelskelse*, korte film med forskellige vinkler på forelskelse på www.migogminkrop.dk
- *Ultra Galla – D' Nice at være Nice*, tema til indskoling og mellemtrin på DR Skole om at være en god kammerat og hvordan man skaber et godt fællesskab. Temaet indeholder film, spil og elevopgaver med tilhørende lærervejledning. <http://www.dr.dk/skole/klassens-tid>
- *Shanne og veninderne*, dokumentar af Ulla Søe og Sussie Weinold, 2012. En dokumentarfilm om Shanne og hendes forhold til veninderne Emma og Daniela - et venskab med både op- og nedture. Findes på www.filmcentralen.dk

FIKTION

- *Trælår* af Jesper Wung-Sung, Samleren 2009. Noveller om forelskelse, ønsker, drømme, kærestesorger, venskaber og ensomhed blandt teenagere.

FILM OG TV

- Online, undervisningsfilm om venskaber og relationer online, www.migogminkrop.dk, Sex & Samfund (2016)
- *Min krop*, temaside på DR Skole. (klipsamlingen: *Kroppe er forskellige*) <http://www.dr.dk/skole/klassens-tid/kroppe-er-forskellige>
- Børneportalen. Tema om venner og kærester, www.borneportalen.dk, Børnerådet
- *Dem derovre og de andre*, animationsfilm af Ziska Szemes, 2004. Dem derovre og de andre er en historie om, hvor svært det er at være 13-14 år. Mie bliver endelig inviteret til den store fest, men vil ikke have sin kejtede veninde Sanne med. Hun ofrer sit venskab med Sanne for at være sammen med de populære piger, men spørgsmålet er, om det var det værd ... Findes på www.filmcentralen.dk

FÆRDIGHEDS- OG VIDENSOMRÅDE: NORMER OG IDEALER

FÆRDIGHEDSMÅL:

Eleven kan analysere, hvordan normer for køn og krop kan påvirke unge

VIDENSMÅL:

Eleven har viden om normer for køn og krop

TVÆRFAGLIGE MULIGHEDER:

dansk, billedkunst, historie, engelsk, matematik, idræt

FORSLAG TIL LÆRINGSMÅL

- Eleverne kan give eksempler på kønsroller og normer for køn.
- Eleverne kan give eksempler på normer for køn i litteratur, medier og reklamer målrettet børn.
- Eleverne kan samtale om køn og mangfoldighed.
- Eleverne kan give eksempler på køn og mangfoldighed i litteratur, medier og reklamer målrettet børn.
- Eleverne kan redegøre for kønsroller og mangfoldighed i klassen og i familien.
- Eleverne kan beskrive, hvordan kønsroller i familien har forandret sig i Danmark.

FORSLAG TIL AKTIVITETER

- Undersøge hvad begreberne kønsroller, kropsidealer, stereotyper og normer betyder og udarbejd billedpræsentationer, der konkretiserer begreberne.
- Undersøge, hvilke normer for køn der optræder eksempelvis i børne- og ungdomslitteratur, popsange til børn og unge på dansk og engelsk og børne- og ungdomsfilm.

- Undersøge normer og mangfoldighed i forhold til krop og køn i børne- og ungdomsprogrammer i TV, reklamer og musikvideoer. Samtale om hvad disse normer betyder for unges forståelser af hvad der er en flot krop og hvordan man skal være eksempelvis dreng og pige.
- Finde eksempler på brud med normer for kropsidealer og køn i medier og litteratur. Samtale om, hvad det betyder for børn og unges opfattelse af køn, at man møder og ser mange måder at være dreng og pige på og mange måder at se ud på.
- Samtale om dilemmaer og handlemuligheder i forhold til cases og problemstillinger om krop og køn.
- Undersøge normer for krop og køn i forskellige sportsgrene.
- Undersøge normer for køn i eventyr, sange og noveller.
- Sammenligne historiske billeder af drenge og piger, mænd og kvinder med tilsvarende nutidige billeder. (Eksempelvis forældres og bedsteforældres skolebilleder). Tal om forskelle og ligheder mellem den måde drenge og piger ser ud og udtrykker sig på (i tøj, ansigtsudtryk, kropsholdning).
- Interviewe forældre og bedsteforældre om typiske kønsroller, da de var børn og sammenlign med i dag. Sæt fokus på forskellene og den udvikling der er sket og tal om, hvilke årsager der kan være til at der er sket denne udvikling. Opstil egne visioner for, hvordan normer for køn har udviklet sig om 20-30 år.
- Finde normer for krop og køn i plakater og billeder på skolen og tal om, hvordan man kan gøre skolen til et sted, der viser mangfoldighed i forhold til krop, køn og kønsudtryk. Iværksæt konkrete handlinger, der gør skolen mangfoldig i forhold til krop og køn.
- Undersøge viden og statistik om børn og unges kropstilfredshed i Danmark

- Lave en undersøgelse på skolen om børn og unges tilfredshed med kroppen. Lav statistiske analyser og udarbejd artikler om resultaterne.
- Udarbejde kunstværker der behandler temaerne "Kropsidealer i historien", "Kropsidealer i dag" og/eller "Kropsidealer i fremtiden".
- Lave en anonym spørgeskemaundersøgelse om, hvad elever på mellemtrinnet gerne vil arbejde med, når de bliver voksne. Analyser hvilke forskelle og ligheder, der er mellem drenge og pigers ønsker til fremtidige jobvalg. Tal om hvad undersøgelsen fortæller om normer for køn og hvilke årsager, der kan være til eventuelle normer, der kommer til udtryk i undersøgelsen. Opstil ideer til handlinger, der kan bryde med bestemte opfattelser af, at nogle erhverv primært er for drenge eller piger.

FORSLAG TIL MATERIALER OG HENVISNINGER

Undervisningsmateriale

- Find undervisningsaktiviteter og forløb om køn, krop, normer, idealer og mangfoldighed fra Uge Sex på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund
- *Køn*, Undervisningsforløb til dansk, historie, billedkunst og sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab, Destination Trivsel (2016), Sex & Samfund. Findes på www.underviserportal.dk.
- *Act Pigeliv/drengeliv*, undervisningsmateriale fra Dansk Røde Kors, 2012. Fås gratis ved henvendelse til <http://www.e-pages.dk/aarhusuniversitet/213/>
- *Skolens bog om køn og ligestilling*, af Cecilie Nørgaard og Bonnie Vittrup. (Findes på CFU)
- www.migogminkrop.dk undervisningsmateriale til 4.-6. klasse, Sex & Samfund
- *At være sig selv*, af Line Anne Roien, Elevgrundbog til sundheds- og seksualundervisning, Sex & Samfund, 2010. (Afsnit 4: At være dreng/pige)
- *Kend din kropspolitik*, red. Morten A. Skydsgaard & Line Stald, Steno Museet 2011. Kan læses som e-bog på <http://www.e-pages.dk/aarhusuniversitet/213/>

FIKTION

- *Mandfolkebryst og Blød* af Søren Jessen, Fra "Den skæve dreng", Gyldendal 2007. I disse to noveller optræder henholdsvis den sent udviklede Emil og pigen Sarah, der kæmper med følelsen af at være tyk. Igennem novelleanalysen og det tematiske arbejde kan der oplagt stilles skarpt på begreber som kropsidentitet, pubertet og kropsidealer.
- *Fedtlavinen* af Dorthe de Neergaard, Fra Tabernabo og andre forvandlingsnoveller, Høst og søn 2010. En forvandlingsnovelle om silikone og an-

dre mere ekstreme kropsforandringer fortalt gennem pigen Emilie. De øvrige noveller i antologien sætter ligeledes fokus på for eksempel fedtsugninger, genmanipulation og mentale forandringer og kan supplere det faglige arbejde, hvor kroppen er i fokus.

- *Trælår* af Jesper Wung-Sung, Samleren 2009. Noveller om forelskelse, ønsker, drømme, kærestesorger, venskaber og ensomhed blandt teenagere. Et centralt element i novellesamlingen er "drengejargon" og "pigejargon".
- *Tilløb* af Kim Fupz Aakeson, Forum 2007. Seks noveller om seks drenge, der er stemplet som stille drengetyper, indtil de en dag skaber forandring i deres liv. Novellerne skildrer komplekse menneskelige relationer i et simpelt sprog og kan bruges til at skabe refleksion over de forventninger, der eksisterer til drengekønnet. Hvilke samfundsmæssige forventninger er der til drenge? Er der kun én rigtig måde at være dreng på? Er der egentlig forskel på kønnene, eller er der blot forskel på mennesker?
- *Emmely M* af Dorte Karrebæk og Otto Dickmeiss, Dansk lærerforening 2005. Billedroman om pigen Emmely, der gør alt for ikke at leve om til idealet om, at en rigtig pige skal være stille og artig. Billedromanen kan med sine mange litterære virkemidler bruges i undervisningen i et tematisk arbejde fokuseret på samfundsmæssige forestillinger om pigers adfærd.

SAGPROSA

- *Mange unge er utilfredse med deres krop*, Børneindblik 2, 2014. Børnerådets Børnepanelrapporter. <http://www.boerneraadet.dk/materialer/boerne-og-ungepanelet>

FILM OG TV

- *Fucking tøs*, kortfilm af Kira Richards Hansen, 2012. Om Alex, en 12-årig drengepige, som har svært ved at forholde sig til det at være pige. Hun har opbygget sit eget drengeunivers, hvor hun maler graffiti og strejfer rundt med sine venner. Aggressivt kæmper hun for at holde sine følelser og den spirende seksualitet fra livet. Filmen med tilhørende undervisningsmateriale findes på www.filmcentralen.dk
- *Kroppe er forskellige*. temaside med film og opgaver om krop og mangfoldighed på DR Skole, <http://www.dr.dk/skole/klassestid/kroppe-er-forskellige>

ANDRE LINKS

- Find cases om krop og køn der kan bruges i undervisningen på Børns Vilkår's hjemmeside <http://www.bornetelefonen.dk/raadgivning/BorneBrevkassen.aspx>

FÆRDIGHEDS- OG VIDENSOMRÅDE: PUBERTET

FÆRDIGHEDSMÅL:

Eleven kan diskutere pubertetens betydning for identitet og relationer

VIDENSMÅL:

Eleven har viden om fysiske og psykiske forandringer i puberteten

TVÆRFAGLIGE MULIGHEDER:

Dansk, Natur/teknologi, idræt

FORSLAG TIL LÆRINGSMÅL

- Eleverne kan med egne ord forklare hvad pubertet er.
- Eleverne kan gøre rede for fysiske og psykiske forandringer der sker i puberteten.
- Eleverne kan gøre rede for, hvordan kroppen udvikler sig fra barn til ung til voksen til gammel.
- Eleverne kan samtale om håndtering af udfordringer knyttet til puberteten og relationer til venner og familie.
- Eleverne kan vurdere handlemuligheder i forhold til dilemmaer relateret til pubertet.
- Eleverne kan samtale om krop, pubertet, følelser og trivsel.

FORSLAG TIL AKTIVITETER

- Undersøg hvilke forandringer der sker med kroppen og psyken i forbindelse med puberteten og tal om hvilken betydning de forskellige forandringer kan have i forhold til de fællesskaber unge indgår i. (eksempelvis i nære venskaber, i klassefællesskabet, i familien, i fritidsklubben, i sportsklubben..)
- Quiz, film om pubertet og brug af elementet

”Krop” på www.migogminkrop.dk

- Se tegninger og film om kroppens udvikling i puberteten
- Dialog og vurdering af handlemuligheder i forhold til dilemmaer, problemstillinger og nye muligheder man kan opleve i forbindelse med puberteten.
- Samtale om håndtering af cases, der handler om børn, som oplever puberteten på forskellig måde.
- Se film og læs litteratur om børn og pubertet. Dialog om de temaer og problematikker, der præsenteres.
- Interview forældre og bedsteforældre om, hvordan de oplevede at være i puberteten.

FORSLAG TIL MATERIALER OG HENVISNINGER

Undervisningsmateriale

- Find undervisningsaktiviteter og forløb om krop og pubertet fra Uge Sex på www.underviserportal.dk, Sex & Samfund
- *Krop*, Undervisningsforløb til dansk, historie, idræt og sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab og kan Destination Trivsel (2016), Sex & Samfund. Findes på www.underviserportal.dk.
- www.migogminkrop.dk, undervisningsmateriale, som indeholder film, tekster og digitale elementer til undervisning om pubertet, Sex & Samfund
- *Vi undersøger kroppen*, af Lars Groth og Erik Rønn. Elevgrundbog til *natur/teknologi til 4.-6. klasse*. Geografforlaget 2005 (Findes på CFU)
- *At være sig selv* af Line Anne Roien, Elevgrundbog til seksualundervisningen, Sex & Samfund, 2010 (afsnit 7: at være i puberteten)

FIKTION

- *Mandfolkebryst og Blød af Søren Jessen, Fra Den skæve dreng, Gyldendal 2007.* I disse to noveller optræder henholdsvis den sent udviklede Emil og pigen Sarah, der kæmper med følelsen af at være tyk. Igennem novelleanalysen og det tematiske arbejde kan der oplagt stilles skarpt på begreber som kropsidealitet, pubertet og kropsidealer. Flere noveller i samlingen "Den skæve dreng" kan med sin fantastiske, realistiske fremstilling og de absurde pubertetsfortællinger indgå i et danskfagligt arbejde med kroppen som tema.
- *Nice eller Nederen, Emma 11 år, snart 12 år af Kirsten Ahlburg, Forlaget Turbine 2011.* I bøgerne beskrives de første teenageårs nysgerrighed og spænding gennem karakteren Emma. Bøgerne er skrevet i dagbogsform.
- *Jeg er modig: indtil en dag bladene forsvinder, roman af Mads Heinesen, Høst og Søn, 2011.* Frej er venner med Patrick, som han har kendt siden børnehaven. Sammen begynder de opdagelsen af egen seksualitet, og skønt Frej er forelsket i Cat fra klassen, bliver han i tvivl om, han nu alligevel skulle være bøsse. Om at være i puberteten og den spirende seksualitet.
- *Den hule pige, novellesamling og kollektivroman om forskellige følelser relateret til puberteten fortalt i et mangetydigt sprog af Søren Jessen, Gyldendal 200.*

SAGPROSA

- *Puberteten*, læs om puberteten med tilhørende opgaver på <http://www.migogminkrop.dk/laes/puberteten/>
- *Teenageguide.* Sundhedsstyrelsen, 2009. <http://www.sst.dk>
- *Krop og følelser, sådan er jeg,* af Dagmar Geisler, Klematis 2007. Billed- og tekstbog til 4.klasse. (Findes på CFU).
- *Det er MIG det handler om,* af Louise Spilsbury, Flachs, 2009. Illustreret bog om de forandringer der sker i puberteten.
- *Privatsnak om pubertet,* Pjece om pubertet for elever i 5.-9. klasse. Den beskæftiger sig bl.a. med forelskelse, den første gang, prævention, onani og sexsygdomme. Kan bestilles gratis på <http://www.shopsexogsamfund.dk> (Bemærk porto og administrationsgebyr)

FILM OG TV

- *Hvad er pubertet?*, undervisningsfilm om puberteten på www.migogminkrop.dk
- *Hvad er menstruation?* Undervisningsfilm på www.migogminkrop.dk

- *Om at være i puberteten?* Undervisningsfilm på www.migogminkrop.dk
- *Drengene efter pigerne*, dokumentar af Menna Laura Meijer 2003, Findes på www.filmcentralen.dk. (Findes på CFU)
- *Dem derovre og de andre*, animationsfilm af Ziska Szemes, 2004. Dem derovre og de andre er en historie om, hvor svært det er at være 13-14 år. Mie bliver endelig inviteret til den store fest, men vil ikke have sin kejtede veninde Sanne med. Hun ofrer sit venskab med Sanne for at være sammen med de populære piger, men spørgsmålet er, om det var det værd ... Findes på www.filmcentralen.dk. Find undervisningsmateriale til filmen "Dem derovre og de andre" hos DFI i temapakken "Teenageliv". på www.dfi.dk
- *Barnerøv*, kortfilm af Camilla Ramonn, 2010. Filmen handler om Felix, der fylder 11 år i morgen. Han er med i en dreng bande, og når man fylder 11 år, siger de store drenge, at man skal ned til Sisse på legepladsen. For Sisse, som er 14 år, giver sex for en burger. Det kræver bare at man har pengene til det, og at man ved, hvad sex går ud på. Findes på www.filmcentralen.dk
- *Pin up*, svensk kortfilm med danske undertekster af Mats-Olof Olsson, 1995. Om at være en dreng, der er fyldt 13 år og aldrig har set en nøgen kvinde, og hvad gør man når muligheden pludselig opstår. "Kortfilm på mellemtrinnet". Se mere om filmen og find undervisningsmateriale på www.filmcentralen.dk (Findes på CFU).

ANDRE LINKS

- Find cases om at være i puberteten på Børns Vilkårs hjemmeside <http://bornetelefonen.dk/brevkassen>

FORSLAG TIL SAMARBEJDE MED SUNDHEDSPLEJERSKEN

Sundhedsplejerskerne tilbyder sundhedspædagogiske aktiviteter i 5. klasse.

Se "Skolesundhedsplejen 6 - 18 år"

Planlæg et forløb sammen med sundhedsplejersken om kroppens og psykens udvikling i puberteten og de udfordringer og muligheder, der knytter sig til spørgsmål om pubertet og seksualitet.

FÆRDIGHEDS- OG VIDENSOMRÅDE: SEKSUALITET

FÆRDIGHEDSMÅL:

Eleven kan beskrive, hvad seksuel mangfoldighed er

VIDENSMÅL:

Eleven har viden om, hvad seksualitet er

TVÆRFAGLIGE MULIGHEDER:

dansk, understøttende undervisning

FORSLAG TIL LÆRINGSMÅL

- Eleverne kan gøre rede for begrebet seksualitet.
- Eleverne kan gøre rede for mangfoldighed i forhold til seksualitet.
- Eleverne kan analysere normer for seksualitet i litteratur, film og medier.
- Eleverne kan vurdere handlemuligheder i forhold til dilemmaer og seksualitet
- Eleverne kan gøre rede for retten til ikke at blive diskrimineret på baggrund af seksualitet.

FORSLAG TIL AKTIVITETER

- Lave brainstorm om elevernes egne opfattelser af seksualitet og tal om forskellen på begreberne sex og seksualitet.
- Samtale om hvordan seksualitet handler om mange ting, eksempelvis følelser, nysgerrighed, kærlighed, behov for nærhed, måder man er sammen på i forskellige relationer og hvem man bliver forelsket i.
- Se film og læs litteratur om unge der bliver forelsket for første gang og tal om, hvordan man opdager sin seksualitet når man kommer i puberteten samt, at det er ens følelser, der afgør, hvem man bliver forelsket i.

- Analyser hvordan seksualitet kommer til udtryk i filmklip og musikvideoer
- Diskuter og vurder handlemuligheder i forhold til dilemmaer om seksualitet, kærester, kærlighed og følelser
- Undersøg hvordan seksualiteten kommer til udtryk i ord og billeder på sociale medier.
- Undersøg hvad begreberne hetero, homo og bi-seksualitet betyder. Undersøg også hvilke former for seksualiteter, man som ung oftest møder i litteratur og medier, og hvad det betyder for ens egen opfattelse af seksualitet. Lav forslag til, hvad man som ung kan gøre for at få medier til at vise et mangfoldigt billede af seksualitet. Iværksæt konkrete handlinger på baggrund af elevernes forslag.
- Samtale om retten til selv at bestemme, hvordan man vil udleve og udtrykke sin seksualitet, og tal om hvad man kan gøre for at ingen unge får krænket den ret.
- Undersøg hvordan skolen viser mangfoldighed i forhold til seksualitet i de billeder og plakater der hænger på skolen. Iværksæt konkrete handlinger, der viser mangfoldighed i forhold til seksualitet på skolen eller i lokalmiljøet.
- Se film og læs litteratur, der bryder med normer for seksualitet.
- Case- og dilemmaøvelser om unges oplevelser med den spirende seksualitet. Inddrag cases der repræsenterer forskellige former for seksualitet.

FORSLAG TIL MATERIALER OG HENVISNINGER

Undervisningsmateriale

- Find undervisningsaktiviteter og forløb om seksualitet og mangfoldighed fra Uge Sex på www.undviserportal.dk, Sex & Samfund
- www.migogminkrop.dk, Sex & Samfund. Lærervejledning kan downloades fra siden.

- *At være sig selv* af Line Anne Roien, Elevgrundbog til seksualundervisningen, Sex & Samfund, 2010

FIKTION

- *Mandfolkebryst og Blød* af Søren Jessen, Fra Den skæve dreng, Gyldendal 2007. I disse to noveller optræder henholdsvis den sent udviklede Emil og pigen Sarah, der kæmper med følelsen af at være lyk. "Den skæve dreng" kan med sin fantastiske, realistiske fremstilling og de absurde pubertetsfortællinger indgå i et danskfagligt arbejdet med kroppen som tema.
- *Nice eller Nederen*, Emma 11 år, snart 12 år af Kirsten Ahlburg, Forlaget Turbine 2011. I bøgerne beskrives de første teenageårs nysgerrighed og spænding gennem karakteren Emma. Bøgerne er skrevet i dagbogsform.
- *Jeg er modig: indtil en dag bladene forsvinder*, roman af Mads Heinesen, Høst og Søn, 2011. Frej er venner med Patrick, som han har kendt siden børnehaven. Om at være i puberteten og den spirende seksualitet.
- *Poesi for papfamilier*, af Anna Libak. Bianco Luno 2010. En samling digte, rim og remser, som tematiserer forskellige dele af familielivet. Til temaet "familien" anbefales digtene: "Tur-Retur" om skilsmisse og splittelse, "Papfar" om langsom accept af sin papfar, "En far i stereo" om et polygamt forhold samt "Paradokser" om en forvirret kernefamilie.
- *Aksel højhus får en familie*, af Gitte Løkkegaard, Carlsen 2003. Vennerne Aksel og Holger bor sammen med blot én forælder hver, og de beslutter sig for at tage ud på en lang rejse for at finde en "rigtig familie". Deres rejse ender, hvor den begyndte. De erkender at de allerede har en "rigtig familie" med deres respektive forældre, med dragshow-sangerinden Steen og hans mand Mogens samt punkeren Sidsel.

SAGPROSA

- *Teenageguide*. Sundhedsstyrelsen, 2014. <https://sundhedsstyrelsen.dk/Børnerådet>:
- Børneportalen. Tema om seksualitet. www.boerneportalen.dk

ANDRE LINKS

- Find cases, der kan bruges i undervisningen på Børns Vilkår's hjemmeside i Børnebrevkassen: <https://bornetelefonen.dk/brevkassen>

FILM OG TV

- *Fucking tøs*, kortfilm af Kira Richards Hansen, 2012. Om Alex, en 12-årig drengepige, som har svært ved at forholde sig til det at være pige. Hun har opbygget sit eget drengunivers, hvor hun maler graffiti og strejfer rundt med sine

venner. Aggressivt kæmper hun for at holde sine følelser og den spirende seksualitet fra livet. Filmen findes på www.filmcentralen.dk

- *Jeg er fantastisk – vi er kærestes*, dokumentar af Klaus Kjeldsen, 2013. Se filmen med tilhørende undervisningsmateriale på www.filmcentralen.dk
- *Forelskelse*, korte film med forskellige vinkler på forelskelse på www.migogminkrop.dk
- *Drengene fra Ølsemagle*, dokumentar af Anders Gustafsson, 1999. Hvordan får man en kæreste? Skriver et brev? Får en veninde til at spørge? Spørger selv? De spørgsmål optager Nicolai, Peter, Stephan, Lars og de andre unge fra fritidscentret Bag Skorstenen i Ølsemagle. Filmen findes på www.filmcentralen.dk
- *Kys eller kontanter*, Svensk kortfilm af Malou Schultzberg, 2005. Ulla, Bengt og Leif på 11 år tilbringer sommerferien sammen ved en friluftsbadeanstalt i 1950'ernes Sverige. De udspionerer de nøgne damer, som tager solbad i det aflukkede område. Findes på www.filmcentralen.dk
- *Barnerøv*, kortfilm af Camilla Ramonn, 2010. Filmen handler om Felix, der fylder 11 år i morgen. Han er med i en drengebande, og når man fylder 11 år, siger de store drenge, at man skal ned til Sisse på legepladsen. For Sisse, som er 14 år, giver sex for en burger. Findes på www.filmcentralen.dk
- *Pin up*, svensk kortfilm med danske undertekster af Mats-Olof Olsson, 1995. Om at være en dreng, der er fyldt 13 år og aldrig har set en nøgen kvinde, og hvad gør man når muligheden pludselig opstår. "Kortfilm på mellemtrinet". Se mere om filmen og find undervisningsmateriale på www.filmcentralen.dk. Findes på CFU.
- *Homoseksualitet og identitet*, temapakke fra Filmcentralen med en række film om homoseksualitet og identitet med tilhørende undervisningsvejledning. www.filmcentralen.dk

ANDRE LINKS

- Find cases om seksualitet, der kan bruges i undervisningen på Børns Vilkår's hjemmeside i Børnebrevkassen: www.bornetelefonen.dk/raadgivning/BorneBrevkassen.aspx

FORSLAG TIL SAMARBEJDE MED SUNDHEDSPLEJERSKEN

Sundhedsplejerskerne tilbyder sundhedspædagogiske aktiviteter i 5. klasse.

Se "[Skolesundhedsplejen 6 – 18 år](#)"

Planlæg et forløb sammen med sundhedsplejersken om kroppens og psykens udvikling i puberteten og de udfordringer og muligheder, der knytter sig til spørgsmål om pubertet og seksualitet.

Silkeborg
K o m m u n e